

Hiphop som musikalisk och social praktik

Andrea Dankić, 2019. *Att göra hiphop. En studie av musikpraktiker och sociala positioner*. Malmö: Universus Academic Press. 205 s. ISBN 978-91-87439-59-9.

Att göra hiphop. En studie av musikpraktiker och sociala positioner är Andrea Dankićs doktorsavhandling i etnologi, framlagd och försvarad vid Stockholms universitet i december 2019. Studien tar sin utgångspunkt i hur stereotypen kring den äkta hiphoputövaren – en ung man från förorten med aggressivt uttryck – kritiserar och reproduceras i tre olika hiphopkontexter: på den så kallade battleraps scenen, bland DJ:s på klubbar och i musikläger för unga tjejer.

Eftersom ämnesdisciplinen är etnologi skriver Dankić, genom sitt fokus på en musikpraktik, med automatik in sig i området musiketnologi, där forskare som Alf Arvidsson, Marika Nordström och Owe Ronström sedan tidigare är tongivande. Dankićs avhandling är även ett värdefullt bidrag till framväxten av det tvärdisciplinära och svenska hiphopstudiefältet där den utgör en fortsättning på tidigare doktorsavhandlingar om hiphop av Susan Lindholm (historia), Kalle Berggren (sociologi), Jacob Kimvall (konstvetenskap) och undertecknad (musikpedagogik).

I Dankićs avhandling görs som sagt empiriska nedslag bland klubb-dj:ar och battlerappare samt i ett musikläger för unga tjejer. Det är en rik empiri som presenteras, och den visar den mångfald av hiphop som existerar utanför den kommersiella hiphoppens topplistor och ekonomiskt lukrativa bransch. Avhandlingens huvudsakliga syfte är att analysera hur hiphopskapande konstitueras i mötet mellan olika musikpraktiker, kunskaper, färdigheter och sociala positioner samt i en idealtypisk hiphopposition. Syftet löper som sig bör också som en röd tråd genom arbetet och besvaras därtill på ett tillfredsställande vis genom att hiphoppens sammanhang introduceras i kapitel 2 och utvecklas i de tre empiriska kapitlen "Kongeniala färdigheter", "Aggressivitet med fitness" och "Passa micken", samt i den avslutande diskussionen som givits rubriken "Villkorad hiphop". I arbetet finns dock ingen tydlig problemformulering. I stället lanserar Dankić själv begreppet "idealtypisk hiphopposition" som sedan undersöks i studien. Det är på många vis ett rimligt antagande att denna position existerar, och begreppet framstår som användbart, särskilt i resultat, analys och diskussion. Dankić skriver dock strax före syftesformuleringen att den idealtypiska hiphoppositionen genomgående upptäcktes i analysen av det empiriska materialet. En kritisk invändning skulle därmed kunna vara att resultaten föregrips i studiens syfte. Å andra sidan går det att se hur Dankić närmar sig det empiriska fältet ganska förutsättningslöst för att i den avslutande skrivprocessen formulera ett syfte som gör det möjligt att presentera studien i vetenskaplig form. Dankićs rika empiri visar framför allt hur mångfacetterad svensk hiphop är och att den idealtypiska hiphoppositionen kanske endast är en estetisk chimär och föreställd position.

En bra avhandling bör ställa frågor, och en fråga som etsar sig fast hos mig som läsare är hur stark den ideala hiphoppositionen egentligen är? Kanske existerar liknande estetiska idealpositioner inom andra genrer som t ex jazz, vilket kan skönjas i Howard S. Beckers klassiska studie om jazzmusiker i boken *Outsiders* från 1963. Det är möjligt att dagens unga jazzutövare på olika musikutbildningar medvetet eller omedvetet behöver förhålla sig i sitt

konstnärskap till bilden av en arketypisk musikerposition som gestaltas av legendarer som t ex Miles Davis, John Coltrane och Charlie Parker.

Christopher Smalls term *musicizing*, med Lars Lilliestams översättning av ordet till *musikande*, används som teoretiskt begrepp, vilket innebär att musik förstås som något människor ägnar sig åt, ett slags görande. Begreppet blir användbart i samtliga tre hiphopkontexter som alla utgör rika exempel på hur vår tids musikande kan se ut. Människans behov av att göra musik genom improviserat rappande och skivspelande blir tydligt i empirin, men även viljan att förmedla det estetiska hantverket som synliggörs i musiklägerkontexten där äldre, mer erfarna, lär yngre noviser i ett slags lärjungeskap vilket sker i enlighet med hiphoppens klassiska pedagogiska filosofi "Each One Teach One". Avhandlingens empiri flaggar alltså för att det allmänmänniska i att lära sina medmänniskor och agera förebild för yngre nybörjare kan ske lika naturligt och självklart som det egna görandet. Det öppnar för en möjlig förståelse av Each One Teach One-filosofin inom hiphop som tätt sammanflätad med Smalls begrepp musikande, vilket skulle kunna borga för framtida begreppsutveckling.

I den feministiska musiklägerverksamheten framträder hur klass slår igenom inom kulturverksamheten genom att förortstjejer tycks lysa med sin frånvaro. Det finns en hög grad av medvetenhet bland arrangörerna om att målgruppen "tjejer som gillar hiphop" inte räcker för att nå kategorin "förortstjejer". Sådana föreställningar om en kategori (om än med hög risk för fördomar) leder i sin tur till praktiska anpassningar, som exempelvis att lägret bör genomföras dagtid utan övernattnings, eftersom förortstjejer på grund av sina hemförhållanden kanske inte ges tillåtelse till att sova borta från hemmet. I studien om batterapparna framträder också hur bilden av den jämställda svenske mannen konstrueras av rapparna som kontrast till bilden av den gängse amerikanske rapparen. För mig som läsare blir det tydligt att den globala hiphoppen samtidigt är väldigt lokal till sin karaktär och att den svenska kontexten blir en stark motpol till den amerikanska ursprungsvarianten. Hiphoppen är alltså full av paradoxer, vilket också framträder i Dankićs avhandling.

Avhandlingsprojektet har genomförts under det politiskt medvetna 2010-talet, där sociala rättvisefrågor genomsyrat både akademien och de hiphoparenor som har varit föremål för avhandlingens delstudier. Det finns således både en tid före och efter denna avhandling. Min egen doktorsavhandling från 2007, *Rapp i käftan. Hiphopmusikers konstnärliga och pedagogiska strategier*, hade exempelvis också fokus på olika hiphopkontexter där hiphoputövare medverkade: amatörer och professionella, män och kvinnor osv. Men det blir uppenbart att den i likhet med Dankićs avhandling är ett barn av sin tid. De kvinnliga hiphopmusiker (lika många som de manliga) som deltog i min avhandlingsstudie betonade då att de inte identifierade sig som specifikt "kvinnliga" hiphopmusiker utan som musiker på samma villkor som sina manliga kollegor. Senare, under 2010-talet, har olikheter mellan könen alltmer kommit att betonas, framför allt inom den feministiska våg som utgör ideologisk bas för de separatistiska musikläger som presenteras i Dankićs avhandling. Detsamma gäller frågor om ras och etnicitet. Även om de flesta informanter i min studie hade föräldrar från andra länder så fick det inte någon större betydelse för analysen eller i diskussionen som följde. I Dankićs avhandling finns däremot ett teoretiskt ramverk bestående av intersektionella perspektiv med fokus på maktordningar kring ras och kön. Under 2000-talets första decennium var begrepp som ras/rasifiering fortfarande kontroversiella och ovanliga inom svenska humanvetenskaper. I Dankićs avhandling används begreppen så självklart att det inte längre tycks finnas något kontroversiellt kvar. Läsaren förväntas förstå "ras" som enbart en social konstruktion och inte som en biologisk indelning av människan i olika raser, vilket tidigare forskning har gjort gällande. Jag vill dock hävda att ras/rasifiering fortfarande är laddade begrepp och att de, trots att de ges ny betydelse, ändå bör placeras i någon form av historisk kontext. Det återstår därmed att se hur begrepp som "ras" och "rasifiering" kommer att användas i framtida studier. En annan fråga som väcks i sammanhanget är huruvida det ens hade varit möjligt att genomföra

könsseparatistiska musikläger under 2000-talets första decennium? Frågan är kanske mer retorisk än öppen, men den signalerar att mycket hinner hända på 10–15 år, både i den trögrörliga akademien och inom hiphoppen.

Förutom avhandlingens viktiga musikaliska redogörelse bidrar den även till ökad kunskap kring barn- och ungdomsläger med ideologiska förtecken som historiskt funnits i olika politiska och religiösa sammanhang. Här framstår med all tydlighet vikten av en antagonist eller fiende, något att vända sig mot för att forma gemenskap. Detta synliggörs i en textrad från musiklägerexemplet:

Stå rakt ställ krav vi ska ta ner dom en vacker dag
Patriarkatet är det som splittrar
Det fantastiska vi har, systerskapet

Det är givetvis möjligt att göra många olika läsningar och tolkningar av denna välskrivna och intressanta avhandling, som utgör ett viktigt och centralt bidrag till både etnologi och hiphopstudier. Helt klart är att den kommer att bli en viktig kunskapsbas för framtida musiketnologer och hiphopforskare, som kommer att kunna relatera till, jämföra med och bygga vidare på dess rika empiri för att vetenskapligt kunna beskriva hiphopmusikandets rika komplexitet och mångfald.

Jag pekade tidigare på tiden före 2010-talet, och det finns också en tid efter. Den skymtas redan i form av genomslaget för en ny våg av svensk hiphop. Denna nya våg genomsyras av en estetik som tydligt framhäver kriminalitet, där genrens inneboende autenticitetssträvan medfört att somliga av vår tids hiphopmusiker både suttit häktade misstänkta för grov brottslighet och rentav blivit mördade som i fallet med artisten Einár. I ljuset av detta går Danki's avhandling att läsa som ett viktigt tidsdokument över det 2010-tal som nu ligger bakom oss.

Johan Söderman